KLIMATSKA AKCIJA

kroz POEZIJU I FOTOGRAFIJU

Svet se menja pred našim očima: leto gori duže nego ikad, reke se prelivaju u naša dvorišta, a vetar nosi slutnje dalekih oluja. Klimatske promene nisu više vest ni predskazanje, one su naša svakodnevica.

U takvom svetu, umetnost postaje jezik koji nas okuplja i otvara vrata onome što brojke i izveštaji ne umeju da kažu, dajući nam prostor da osetimo promene, da pronađemo nove načine da govorimo o prirodi i našem mestu u njoj.

Prepoznajući značaj ove teme, kao i moć umetnosti da se kroz različite forme, fotografiju i poeziju, artikulišu individualne percepcije i refleksije o klimatskim promenama, Centar za promociju nauke krajem 2024. godine objavio je otvoreni poziv za fotografe i pesnike, pod naslovom *Klimatska akcija kroz poeziju i fotografiju*, u okviru evropskog projekta Climateurope2.

Na konkurs su pristigle autorske fotografije i pesme više od sedamdeset profesionalnih i amaterskih fotografa i pesnika različitih uzrasta i profesija iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Slovenije, Crne Gore i Severne Makedonije. Od velikog broja pristiglih radova, u okviru tri celine – fotografija, poezija i kombinacija poezije i fotografije – izabrani su radovi 42 autora ili autorskih parova, koji su predstavljeni u pažljivo oblikovanim celinama koje međusobno uspostavljaju tematske, ritmičke, ponekad kontrapunktalne dijaloge. Tako se otvara prostor za slojevito čitanje odnosa prema prirodi, našem mestu i vremenu u kom živimo.

Svaka fotografija i svaki stih govore o čoveku koji gleda, pamti i pita se kakav je svet sada i kakav će ostati posle nas. Istovremeno, oni donose i podsećanje da klimatske promene nisu samo izazov, već zajedničko iskustvo koje nas ujedinjuje i oblikuje našu budućnost.

Članovi žirija Ljiljana Ilić (prevoditeljka i pesnikinja), dr Marjana Brkić (lokalna koordinatorka Climateurope2 projekta), prof. dr Vladimir Đurđević (klimatolog), Dobrivoje Lale Erić (istoričar umetnosti), Marko Risović (fotograf) i Ljubica Slavković (arhitekta) odabrali su kao pobedničke radove seriju fotografija Tanje Bažalac iz Beograda i pesme Snježane Vračar Mihalič iz Ljubljane (Slovenija).

Izabrani autori
Ana Čavić / Aleksandra Jović / Andrej Jović / Arnela Lakota / Bakir Abaspahić / Beba Cvetković / Bojan Janković / Dženana Kasumović / Goran Bendelja / Inga Laćarac / Irena Woelle / Ivana Dimitrijević / Ivana Svetlik / Jelena Jušković i Nataša Žurić / Jelena Lukić / Jelena Žugić / Jovana Janjić / Katarina Dimitrijević / Katarina Fiamengo / Katarina Gotić / Lejla Redžić / Ljubica Pejić- Kuzmanović / Marija Konjik / Marija Vučetić / Marijana Vukoja / Marko Rajković / Milica Borovčanin / Milivoj Vasiljević / Miljana Niković / Nada Mršić / Nata Simebaji / Natalija Strahinić i Veljko Lalović / Sanja Đurđević / Savina Smederevac i Stefan Đorđević / Snježana Vračar Mihelač / Tanja Bažalac / Teodora Bojović i Milkica Marjanović / Tija Marković / Tijana Pavlov / Vedran Ševčuk / Viktor Okanto Jovičić

ЦЕНТАР ЗА ПРОМОЦИЈУ НАУКЕ

Climateurope2

Sufinansira Evropska unija

This project has received funding from the European Union's Horizon Europe research and innovation programme under grant agreement No 101056033. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency (CINEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Climateurope2 je projekat finansiran iz programa Horizon Europe (2022–2027), koji okuplja istraživače, donosioce odluka, umetnike i širu javnost kako bi se poboljšala razmena znanja o klimatskim uslugama u Evropi. Njegov cilj je da poveže naučne podatke o klimi sa potrebama društva i politike – kroz konferencije, radionice, umetničke projekte i javne diskusije, ali i kroz proces standardizacije klimatskih servisa, čime se obezbeđuje njihova pouzdanost, uporedivost i šira primena.

Produkcija izložbe Jelena Petković, Ljubica Slavković, Marjana Brkić
Dizajn Isidora Nikolić / **Štampa** Retro Print / **Tehnička postavka** JP Beogradska tvrđava

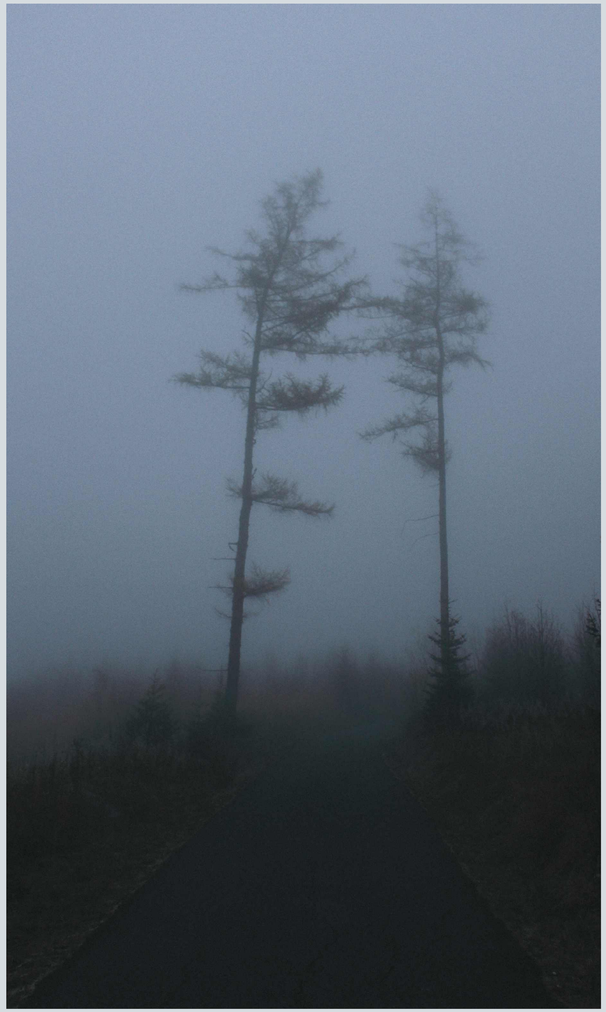

MUNJE NAD TATRAMA

Nezgrapnim kukovima
Elizabeta raznosi
godove i sećanja,
korenje i planove,
bez reči
ostavlja očerupane,
obesmišljene i osakaćene
stubove sramote,
stubove života
s pitanjem *Gde dom naš sada je?*

–
Munje nad Tatrama –
naziv slovačke himne;
Gde dom naš sada je? –
parafraza naziva češke
himne.

foto / poezija

Beba Cvetković / književnica / Beograd

MALA ZIMSKA SMICALICA

Ti si moja stoprsta pahulja
Mala zimska smicalica
Dok pada prvi snijeg
Koji umire mlad, kao pjesnik

Jutros su tragovi stajali
I aprili se prosuše u njima

I stotine tvojih prstiju u jednoj pahulji
Sliva se niz moja buđenja
Pjesnik ili snijeg
Otimaju moja čekanja

Jelena Jušković / dizajnerka vizuelnih komunikacija i nastavnica / Mojkovac, Crna Gora
Nataša Žurić / književnica, pjesnikinja, dramaturškinja / Mojkovac, Crna Gora

foto / poezija

ALEKSANDRA JOVIĆ

KLIMA

Klima s' nama zbija baš neslane šale,
za godinu Novu šljive procvetale.
Ostale bez snega visoke planine,
al' je zato prekrio u pustinji dine.

Na severnom polu sve je manje leda,
širom sveta poplave bez ikakvog reda.
Cunami se stuštio pa sve nosi redom,
možda će i Afriku okovati ledom.

Aleksandra Jović / učenica VIII razreda OŠ „Branko Radičević“ / Vranje

ANDREJ JOVIĆ

PROMENA

Više ništa nije sveto,
više leto nije leto.
Više zima nije zima,
više klima nije klima.

Više sunce nije zdravo,
više more nije plavo.
Više ptice ne cvrkuću,
više deca ne zvižduću.

Andrej Jović / učenik gimnazije “Jovan Jovanović Zmaj” / Novi Sad

LJUBICA PEJIĆ-KUZMANOVIĆ

MOJI SUNCOKRETI

Otac i ja smo sejali suncokrete.
Ne znače ništa žuljevi na rukama
spram radosti na kraju dana. Ni reči o našim mukama.
Suncokreti su rasli, volele su ih kiše.
Mlade su stabljike noću bivale sve više i više.
Onda je došla oluja, slomila ih u struku.
Glavice žute padoše u strašnom bolu i fijuku.
Plakali smo od muke gledajuć' mrtve suncokrete,
kao da su nam sinovi.
Kao da smo ružno sanjali, na šakama zabodeni klinovi!

Ljubica Pejić Kuzmanović / socijalna radnica i književnica / Čerević, selo pored Beočina

MILICA BOROVČANIN

BIJELO

Za jedan grad su rekli
Tamo se rodio snijeg.
Moji sve tu su stekli,
A zatekli samo brijeg.
Al' ko će reći svima,
Tajnu čiji sam rob:
Gdje je umrla zima,
Da joj dignemo grob?

Milica Borovčanin / studentkinja srpskog jezika i književnosti / Novi Sad

TIJA MARKOVIĆ

TAMA

Kad zažmurim vidim zeleni vrt,
krošnje, vodopade i planine,
a kad otvorim oči sledeći put,
više ništa ne vidim osim prašine.
Otisci polako postaju prošlost,
voda je prestala da teče,
već se ugasila svetlost,
a nije je ugasilo veče.

Tija Marković / učenica XIV beogradske gimnazije / Beograd

MILENA STANOJEVIĆ

SENKA

Dok hortenzija bude cvetala pod mojom šljivom
Odležaću dvanaesti rinitis
Praviću se da na Savi nije izgrađen Mordor
Mazaću faktor 50 na ponti podno Orjena
Odigrati još jedan kvik step
Ali ne sa tobom
U senci moga drveta kad sve opet prođe
Slušaću šta hortenzija može da mi kaže o tome
Kako se dugo ostaje u cvatu
Uprkos globalnom otopljenju

Milena Stanojević / nastavnica srpskog jezika i književnosti / Beograd

KATARINA DIMITRIJEVIĆ

TIJANA PAVLOV

Katarina Dimitrijević / studentkinja engleskog jezika i književnosti / Ljubljana, Slovenija
Irena Woelle / dizajnerka i aktivistkinja / Ljubljana, Slovenija
Tijana Pavlov / grafička dizajnerka i predavačica / Beograd

IRENA WOELLE / NISAM LUDA DA IDEM TAMO

ARNELA LAKOTA

O RONJENJU

Prijateljica mi je letos kazala da morske dubine
zapravo nisu nesagledive, već nesavladive.
Kada bi tako bilo i sa kopnenim, ljudskim.
Ako bi dubine znale da su dosegnute, prestale
bi da budu.

Arnela Lakota / pesnikinja i profesorka srpskog jezika i književnosti / Beograd

INGA LAĆARAC

Zaspala sam u utrobi Zemlje.
Srce mi je pulsiralo u ritmu gravitacije.
Vetrovi su pevali uspavanku,
a zemljotresi ljuljuškali ljudske grobove.

Probudila sam se u očima mora.
Oko mene su plivale ribe,
iznad mene je besneo cunami.

Nisam se mogla setiti
kada sam prestala biti deo prirode.

Inga Laćarac / učenica VIII razreda OŠ „Jovan Jovanović Zmaj“ / Sremska Kamenica

JELENA ŽUGIĆ

POST-APOKALIPSA

Hidre su uzorno očešljane.
Sa kosom stegnutom do tačke bola.
Nasred kafića punog alumiijumskih stolica,
po kojem u sunca limunade
ateriraju muve,
Iščupaće strelu iz mog srca.
Jedva čekam da saznam
kako u prostoru neotplaćenih kvadrata
živi oluja.

Jelena Žugić / pesnikinja, muzičarka i prevoditeljka / Beograd

KATARINA FIAMENGO

TALAS

Hoću na Tenerife da vidim flamingose
Hoću na Island da vidim pafine
Ostrva su organi
vodena masa može bez njih
na površini
Mi koji hodamo treba da cenimo ove
trenutke
plutanje plivanje ronjenje će se vratiti
suva zemlja neće postojati kao pojam
kopneni organizmi će biti deo
mitologije

Katarina Fiamengo / pesnikinja i prevoditeljka / Beograd

LEJLA REDŽIĆ

EKOCIDEGOCID

Kapitalizam u čiste rijeke šalje isprljani stid
Potres nezadovoljstva i stihije širi se u krug
ozonskog omotača

Svi ćutimo, presušuje ljubav, empatija i tlo
Svijest se ne podiže
izuzev razine mora i ega
poput su polarnih ledenih ploča na Grenlandu

rekordno bi bilo samo otopiti srca onih koji
prodaju svoju blagodat za nečiji zalogaj

niko da im kaže, skuplji je zrak i
smaragdno zelena boja kad vjetar valovima
zapljuskuje u čamac

Lejla Redžić / glumica i pesnikinja / Tuzla, Bosna i Hercegovina

SNJEŽANA VRAČAR MIHELAČ

SOLASTALGIJA

klimatolozi ustrajno najavljuju slom
treba nam zbroj svih mogućih čuda

mislim dok uljuljkujem spore pokrete u noć
šumeći kao beskrajna traka

isparavam pod neonskim svjetlom
čekajući da kiša ispere sve tragove

postrojavam velike istine
strah prelazi sa mene na drveće

poslagujem se ponovno ukrug kao mandarina
kad se jako smirim svjetovi mi drhte na dlanu

POBEDNICA KONKURSA U KATEGORIJI POEZIJA
Snježana Vračar Mihelač / pesnikinja / Ljubljana, Slovenija

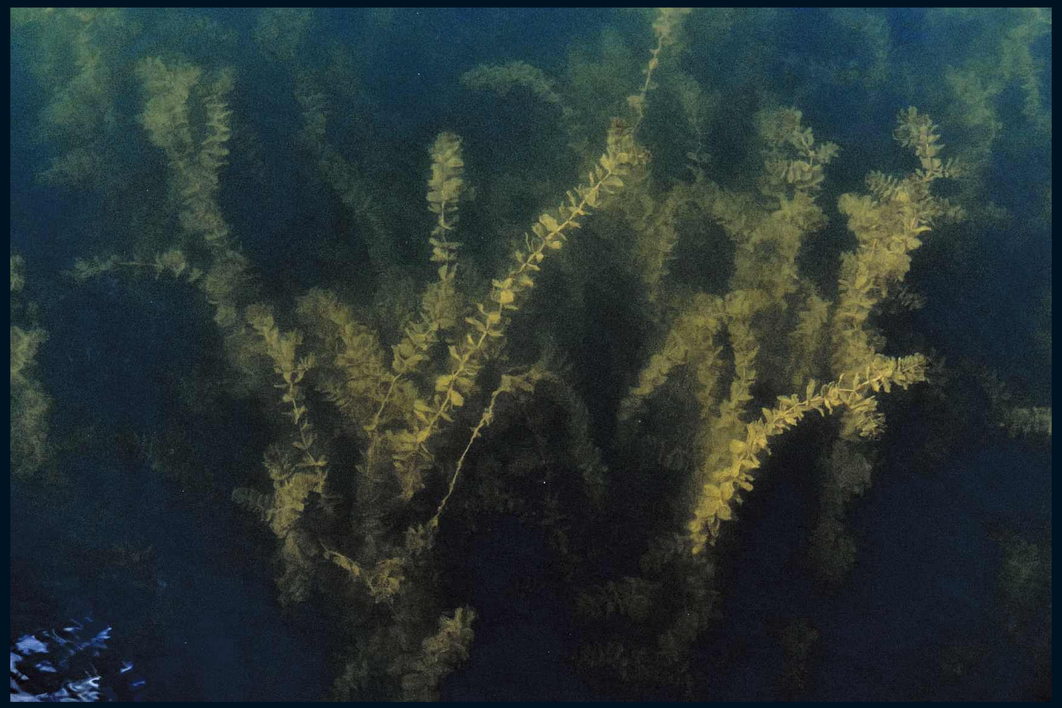

glavna tema
usputnog razgovora
u našem kampu

mirišu alge
na natekloj koži
nivo jezera
se spustio
verovaću da će se vratiti
misliću da fabrike nemaju veze s tim
da niko ne može da utiče
na vodu, njen tok
njenu snagu i silinu
maštam da će me sledece godine
čekati ta voda

Jelena Lukić / umetnica / Beograd

Savina Smederevac / filmska produkcentkinja / Beograd
Stefan Đorđević / filmski reditelj / Beograd

četiri uloge tla

nek neko
donese deset kila zemlje
deset kila zemlje
za kojom
žudim

moja stopala u
zemlji
svaki dan

svi znamo četiri uloge tla iako ih više ima mi znamo četiri, pa iako znamo četiri uloge tla, mi ne znamo jalovišta i šljaku redane ukrug i ne znamo pepeo – leteći, gornji, donji – ni 20 ha uništenih, 5% obnovljenih, pa iako znamo četiri uloge tla i znamo pepeo, mi ne znamo da on raste u lavandu jer se sagorjeli ugalj tako crta i da se povremeno nakuplja (materija u pitanju je arsen, nikl, živa, materija je kadmijum), i iako znamo četiri uloge tla, pepeo, njegovo preslikavanje, materija u pitanju je, mi ne znamo da je kadmijum taj što omekšava kosti, zakazuje bubrege, a ne dira srce, i da su ljulj i kunica, pelin i kopriva, poljska nana i bijela djetelina jedine posmatrane, i iako znamo četiri uloge tla, pepeo, njegovo preslikavanje, materija u pitanju je jedina, posmatrana, mi ne znamo za vrijednosti premašene 3000, +, puta, ni za DU: trećinu osiromašen, DU-municiju: trećinu osiromašenu, sve nađene u tri da naprave cjelinu, pa iako znamo četiri uloge tla, pepeo, njegovo preslikavanje, materija u pitanju je jedina, posmatrana, premašena, mi ne znamo da je sve što nestane prebačeno drugdje jer tlo čuva 4,5 bilijuna godina, i iako znamo četiri uloge tla, pepeo, njegovo preslikavanje, materija u pitanju je jedina, posmatrana, premašena i drugdje, mi ne znamo za nuklearni otpad / za nuklearni otpad nepropisno odložen / za nuklearni otpad nepropisno odložen duž zaštićenih područja druge zemlje, i iako znamo četiri uloge tla, pepeo, njegovo preslikavanje, materija u pitanju je jedina, posmatrana, premašena, drugdje i druga, mi ne znamo petu, petu ulogu tla, a ako znamo četiri i zaboravljamo petu – petu i mnoge druge – onda mora da su peta, peta uloga sna, peta i sve druge, sporedne i moraju biti zaboravljene.

pogovor
četiri uloge tla

Citat na početku je brisanje savjeta o liječenju osjećaja nostalgije prema sopstvenoj zemlji. U svojoj *Psihomagiji,* Hodorovski predlaže da se za liječenje nostalgije skupi i preveze deset kila zemlje sa mjesta za kojim bolesnik pati. Stopala se, potom, zakopavaju u donesenu zemlju i u njoj se sjedi svaki dan po pola sata. Kad bih zakopala stopala u tlo doneseno iz moje zemlje, šta bi sve dirala? Odgovor nam daje pjesma sastavljena od UN i nevladinih izvještaja, dijelova naučnih radova, vijesti, novinskih članaka i intervjua sa onima na koje zagađeno tlo u BiH direktno utiče. Sudeći po jednoj internet stranici, peta uloga tla je „inženjering i uređenje pejzaža“. Ona je i jedina antropocentrična uloga tla. Neću vam otkriti prve četiri:

•
•
•
•

Katarina Gotić / pesnikinja, umetnica i prevoditeljka / Berlin, Nemačka

vitamin d3

To što klimatske promene postaju sve vidljivije kroz mnogobrojne kataklizme širom planete, ne znači da se ne dešavaju i na mikro – skoro neprimetnim – nivoima svakodnevnih banalnosti. Međutim, uprkos nešto razvijenijoj svesti oko posledica koje direktno impliciraju hipoprodukciju i konzumerizam Čoveka-na-vrhu-piramide, društvene navike se sporo menjaju a političko-ekonomski okviri su nedovoljno oštri i licemerno postavljeni da bi se sprečio potpuni kolaps.
Svi smo povezani, odnosno sve je povezano: neće nas vetrenjače spasiti od autoputeva; neće naša tela biti zdravija od naše zemlje. Koliko god optimizma preostalo, već uveliko živimo u kontradiktornim distopijama nove normalnosti. Zato je vreme da se prilagodimo tim anomalijama, uvidimo priliku za transformaciju, i posmatramo čari postepenog mutiranja.

letnji sneg sve je jači
tako kažu naučnici

svakom sezonom imamo bolje glave
golicanje nozdrva, sinuzitis, glavobolje

tebi suze oči a meni se kašlje
prolaznici kijaju u svoje maske
mace belog paperja lete oko nas

ali pčele sakupljaju antidotski prah za ojačanje imunosistema
a pupoljci eukaliptusa najlepši su pred apokalipsu
pa neka cveta, samo neka cveta

Miljana Nikić / arhitekta, pesnikinja i audio-vizuelna istraživačica / Srbija – Nemačka

SUŠA

Moje nebo
Danima nije plakalo
I stegnuta mu je guša.

Poput suve, žute trske
Što na vjetru se slama
I život bez suze se sužava.

Nemam snage u žilama.

Moje nebo,
Danima te molim
Za kap koja me održava!

Teodora Bojović / dizajnerka / Malaga, Španija i Banja Luka, Bosna i Hercegovina
Milkica Marjanović / nastavnica klavira i solfeđa, pesnikinja / Banja Luka, Bosna i Hercegovina

MARIJANA VUKOJA / KAD NEBO PROGOVORI

DŽENANA KASUMOVIĆ

VIKTOR OKANTO JOVIČIĆ

Dženana Kasumović / fotografkinja / Bijelo Polje, Crna Gora
Marijana Vukoja / medicinska sestra / Široki Brijeg, Bosna i Hercegovina
Viktor Okanto Jovičić / student Fakulteta politčkih nauka / Beograd

Goran Bendelja / fotograf / Beograd
Milivoj Vasiljević / fotograf / Pančevo
Natalija Strahinić / audio-vizuelna umetnica / Beograd
Veljko Lalović / fotograf i direktor fotografije / Beograd

MILIVOJ VASILJEVIĆ / BIBLIJSKA TEMA 1

GORAN BENDELJA / POPLAVA

NATALIJA STRAHINIĆ I VELJKO LALOVIĆ

BAKIR ABASPAHIĆ

DJECA BETONA

Hodao sam kroz mahalu
tragajući za mirom.

Oči su mi lutale,
pogledah djecu s dekama
po betonu, vesele zbog piknika.

Vuče nas od malena, očigledno,
ta volja transcendentalna
da se sjedinimo s prirodom.

Džaba - to zelenilo davno je zamijenila
tvrda, bezdušna podloga za naše nevine duše.

Bakir Abaspahić / student engleskog jezika i književnosti, aktivista / Sarajevo, Bosna i Hercegovina

BOJAN JANKOVIĆ

HIIIILJADUGOOODIŠNJE POPLAVE

Tamnava, Čemernica
Kolubara, Kamenica

Đetinja, Jasenica,
Ralja, Rdžavica

Beli Timok, Belica,
Crni Timok, Crnica

Rača, Lukovica,
Blato, Moravica

Skrapež, Ždraljica,
Jezava, Garvanica

Nerodimka, Resavica,
Pusta reka, Murgovica

Bojan Janković / grafički dizajner i pesnik / Užice

IVANA DIMITRIJEVIĆ

Ako se samo zatrčim sa keja
I odskočim o krov kafane
Moći ću, po ovoj vetrovitoj noći, da skočim preko Tamiša
Na vrhove topola što plešu
I da pitam Mesec što se tamo ušuškao
ima li igde gradova koje sanjam
U kojima trava raste po ulicama a ljudi žive u tišini
I ako nema, kako noću šetam tuda
A ujutru hodam po betonskim kejevima
Pored zarđalih jarbola, bez zastava, sa sećanjima ni od kuda?

Ivana Dimitrijević / etnološkinja i antropološkinja / Pančevo

JOVANA JANJIĆ

ŽEĐ

Ležim na zemlji
Prašina u ustima
Čujem kako me neki glas doziva
Ja nemam snage da se odazovem
Fali mi voda
Ova žeđ je nepodnošljiva
Oko mene ispucala zemlja
Molim se da onaj glas dođe do mene
Ali i dalje nema nikoga
Ova žeđ je nepodnošljiva

Jovana Janjić / studentkinja master studija engleskog jezika i književnosti / Novi Sad

MARKO RAJKOVIĆ

JEBI GA

Gde žubori potok
stajaće kameni ožiljak
ispunjen bocama
bojlerima i opancima
progres reci uzvraća
ljubavlju surovom
drugačije ne ide
vele svi da jedini
opstanak je suicid
u recikliranoj konzervi

Marko Rajković / Beograd

SANJA ĐURĐEVIĆ

EROZIJA

Brda nestaju pod težinom vremena,
tlo se topi, koreni nestaju.
Vetrovima nošena, zemlja se povlači,
prašina prekriva ono što je bilo.

Kiše erodiraju staze zaborava,
čovek briše tragove svoje prošlosti.
Svaka kap uništava, svaki udah stari,
tlo gubi bitke koje ne vidimo.

Dok zemlja nestaje, mi još hodamo.

Sanja Đurđević / agronom i pesnikinja / Beograd

A CALL FOR JUSTICE

Ahead, the earth is not,
No trace on the right, no sign on
the left.

No, it's not, the path is an
imagined line,
An envisioned quest, a journey
undefined.

Behind, is the earth or not?
Neither memory nor destiny.

No, it's not, no, it's not,
Yes, it is, only once it is,
A call for justice,
A future we must forge.

Nata Simebaji / fotografkinja, digitalna umetnica i pesnikinja / Beograd

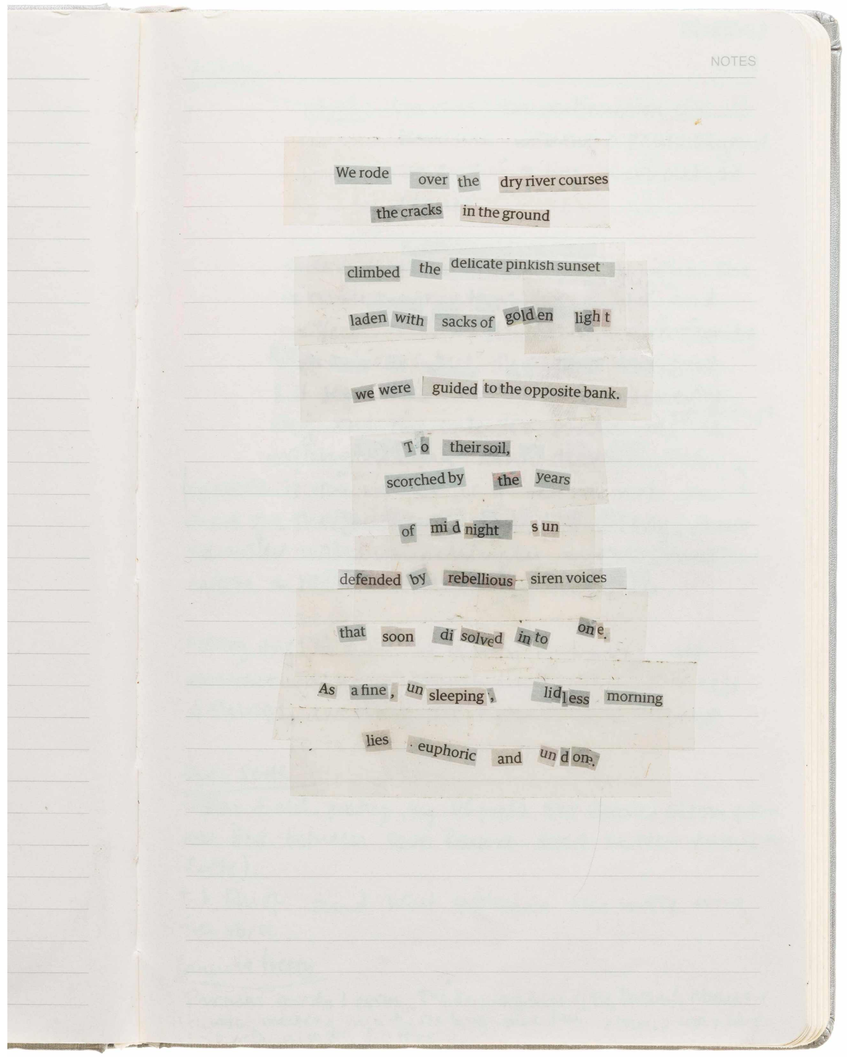

Ana Čavić / vizuelna umetnica, pesnikinja, performans pripovedačica i istraživačica / Ljubljana, Slovenija

Nada Mršić / fotografkinja / Zrenjanin
Ivana Svetlik / turizmolog, slikarka i fotografkinja / Novi Sad
Marija Vučetić / zaljubljenik u umetnost i prirodu / Subotica

NADA MRŠIĆ / HOD PO DNU JEZERA

IVANA SVETLIK / VETAR

MARIJA VUČETIĆ

TANJA BAŽALAC

POBEDNICA KONKURSA U KATEGORIJI FOTOGRAFIJA

VEDRAN ŠEVČUK

MARIJA KONJIK / ŠETNJA PO DUNAVU

Tanja Bažalac / fotografkinja / Beograd
Vedran Ševčuk / fotograf i videograf / Banja Luka, Bosna i Hercegovina
Marija Konjik / fotografkinja / Novi Sad